

[T] **“THEN WHO ARE THE DUTCH?”
HET BUITENLAND & WIJ**

“*Jai spreekt Nederlands! Dat is te kek!*” Onder die titel bracht de redactie van het tijdschrift *Onze Taal* eind vorig jaar in twee artikelen een bloemlezing van het Nederlands in buitenlandse (lees: Britse en Amerikaanse) films, boeken en televisieseries. Wat uit deze anekdotische selectie naar voren komt, is dat het Nederlands en de Nederlandssprekenden wereldwijd misschien toch niet zo heel bekend zijn. Het Nederlands wordt in die films en boeken immers nogal vaak verward met het Duits, en anders worden Nederland en het Nederlands wel gebruikt als iets exotisch en Europees waarover zo weinig bekend is dat je er alles en niets over kunt zeggen. Zoals dit grapje uit de komische tv-serie *Seinfeld* aantoont:

George (kijkt op uit zijn krant): “*What is Holland?*”
Jerry: “*What do you mean, ‘what is’? It’s a country right next to Belgium.*”
George: “*No, that’s the Netherlands.*”
Jerry: “*Holland is the Netherlands.*”
George: “*Then who are the Dutch?*”

Het gebrek aan kennis over het Nederlands dat uit de hierboven aangehaalde artikelen blijkt, zal bij de Taalunie, die in 2010 haar dertigste verjaardag vierde², niet op gejuich zijn onthaald. Een en ander lijkt namelijk haar motto “Nederlands, wereldtaal!” in twijfel te trekken. In haar jaarlijkse gepubliceerde krant *Taalpeil*³ doet de Taalunie met allerlei korte citaten dan ook haar best om aan te tonen hoezeer het Nederlands van internationaal belang is. “Nederlands is een wereldtaal, want de Nederlanders spreken het en die vind je overal”, staat er onder meer te lezen.

In *Taalschrift*⁴, een andere publicatie van de Taalunie, krijg je een genuanceerder beeld van de wereldwijde status van het Nederlands. In een reportage (ietwat voortvarend getiteld “Je komt er verder mee dan met Chinees”) wordt vertrokken van twee opbeurende constatering: op het internet is het Nederlands een van de tien grootste talen en als je het aantal sprekers telt, staat het Nederlands in de wereldranglijst van talen tussen plaats vijfendertig en veertig.

Uit interviews met beleidsmakers en docenten Nederlands uit Suriname, Curaçao, Indonesië en Zuid-Afrika blijkt echter dat die relatief goede positie

Wereldkaart die de verbreiding van het Nederlandse woord ‘pannekoek’ weergeeft, Afbeelding overgenomen uit Nicoline van der Sijs, *Nederlandse woorden wereldwijd* (Sdu Uitgevers, 2010)

aan bedreigingen onderhevig is. Volgens Jugiarie Soegiarto, senior-docent Nederlandse Letterkunde aan de Universitas Indonesia Depok in Jakarta, is het Nederlands voor Indonesiërs gewoon een Europese taal, zoals het Duits of het Russisch, en heeft het geen uitzonderlijke status meer. Deze veranderde houding tegenover het Nederlands in combinatie met een gebrek aan goede lesmethodes doet haar het volgende besluiten: “Als Nederland niets doet om het leren van de taal in Indonesië te steunen, is het over tien of vijftien jaar voorbij.”

In Zuid-Afrika, Curaçao en Suriname is de situatie telkens anders, maar zijn er vergelijkbare bedreigingen. Nu we hier toch in SWOT-termen (*strengths, weaknesses, opportunities* en *threats*) spreken: er zijn natuurlijk ook kansen voor het Nederlands. Om te beginnen zijn er zowat 15.000 studenten Nederlands aan 180 onderwijsinstellingen in een veertigtal landen. En ook in de hierboven vermelde landen, die een historische band hebben met Nederland, blijft de interesse voor het Nederlands zeer reëel.

In dat licht is de Top van het Nederlands⁵, die werd georganiseerd naar aanleiding van dertig jaar Taalunie en waar voor het eerst vertegenwoordigers samenkwamen uit alle landen waar het Nederlands een rol speelt, een lovenswaardige inspanning om van “Nederlands, wereldtaal!” meer dan een goede slogan te maken.

Een mooie opsteker voor wie het Nederlands in de wereld wil promoten, is alvast *Nederlandse woorden wereldwijd* van de etymoloog en lexicograaf Noline van der Sijs.⁶ Want uit dat indrukwekkende boek blijkt dat maar liefst 17.560 Nederlandse woorden aan 138 verschillende talen zijn uitgeleend. Ze zijn alle in een verklarende lijst van 560 pagina's gegoten, te beginnen bij 'aak' (platboomd binnenvaarttuig, uitgeleend aan het Duits, Noors, Frans, Tsjechisch, Sloveens en Russisch) en eindigend bij 'zygoot' (cel ontstaan uit de versmelting van twee gameten, kiemcel, uitgeleend aan het Indonesisch).

Hoewel bovenstaande vermelding van 'aak' het cliché lijkt te bevestigen dat de Nederlandse uitleenwoorden vooral scheepstermen zijn, schrijft Van der Sijs in het voorwoord van haar boek dat haar onderzoek net heeft uitgewezen dat vooral huis-tuin-en-keukenwoorden vanuit het Nederlands hun weg vonden naar andere talen. Bovendien, aldus

Van der Sijs, gaat het uitleenen – in tegenstelling tot het cliché dat dit vooral een fenomeen van de Gouden Eeuw is – gewoon door, onder meer via wetenschappelijke vindingen en de bijbehorende namen. Zoals, bijvoorbeeld, 'zygoot'.

Uit de schat aan informatie die *Nederlandse woorden wereldwijd* bevat en die met behulp van tabellen en allerlei kaarten aanschouwelijk wordt gemaakt, pikken we nog deze twee krenten. 'Baas' blijkt het meest uitgeleende woord, aan 57 talen (“We móeten wel concluderen dat Nederlanders en Vlamingen overal de baas spelen”, schrijft Van der Sijs laconiek) en het vaakst uitgeleende werkwoord (27 keer) is 'strijken' (“een typerend werkwoord: Nederlanders streken hun kleren en namen die gewoonte mee naar andere continenten”).

Grote besluiten over de culturele uitstraling en invloed van Nederlandstaligen bevat het boek niet. Wel valt, zoals gezegd, op dat het gros van de uitgeleende woorden dagelijkse, huiselijke voorwerpen betreffen ('kom', 'pot', 'koffie', 'kous', 'kraan...'). Vlamingen en Nederlanders “vertrokken niet uit de Lage Landen om elders religie, cultuur of kunst te verbreiden of om de vooraanstaande Nederlandse wetenschap, literatuur, schilderkunst en dergelijke bekend te maken, maar ze trokken naar elders om hun levensstandaard te verbeteren, en ze namen hun eigen vertrouwde dagelijkse spulletjes mee”, staat te lezen in het boek. Nuchter, bescheiden en praktisch ingesteld, zo blijken de inwoners van de Nederlanden in het leven te staan. Zou het toeval zijn dat zoveel uitgeleende woorden spreektaalige verkleinwoorden zijn?⁷

We begonnen dit artikel met de manier waarop in buitenlandse films en tv-series van de voorbije decennia naar het Nederlands en zijn sprekers wordt gekeken. Het boek *Vreemde ogen*⁸ laat ons toe hetzelfde te doen, maar dan voor een aantal eeuwen geleden. Dit historische werk, met als ondertitel *Een kijk op de Zuidelijke Nederlanden 1400-1600*, vertelt “hoe anderen naar ons hebben gekeken”, zoals op de achterflap staat. In een vlotte stijl beschrijft de jonge historicus Joey De Keyser wel beeld 'vreemdelingen' kregen van de Zuidelijke Nederlanden, grosso modo het huidige België, tijdens hun reizen naar deze contreien.

In de inleiding van zijn boek laat De Keyser zijn gedachten tijdens een treinreis Brugge-Brussel

Een vismarkt, vermoedelijk nabij het Steen in Antwerpen. Gravure van Filips Galle, tweede helft zestiende eeuw, © Stedelijk Prentenkabinet Antwerpen / Afbeelding overgenomen uit Joey De Keyser, *Vreemde ogen* (Meulenhoff / Manteau, 2010).

afdwalen naar een ver verleden: “Wat speelde zich vijfhonderd jaar geleden af in het hoofd van een buitenlandse koopman wanneer hij in de verte een belfort aan de horizon zag verschijnen?” Tien hoofdstukken later (onder meer ‘Urbanisatie’, ‘Rebellie’, Vrouwen’, ‘Taal’ en ‘Voedsel en drank’) krijgt de lezer een overtuigend antwoord, dankzij de vele citaten uit reisverslagen van kooplieden, ambassadeurs, studenten en pelgrims.

Zo blijkt Vlaanderen ook al in de late middeleeuwen sterk verstedelijkt, zoals Sancho Cota schrijft in een gedicht voor Karel V: “De route duurt slechts twee dagen / door dit land van Vlaanderen / want hier zijn ze niet erg groot / zijn heerlijkheden / Er zijn drukbevolkte steden / wonderbaarlijk mooi / maar het is niet zoals in Castilië / waar je wel twintig dagen onderweg kunt blijven.” Bovendien was er toen al sprake van verkeersproblemen: “De straten (...) zijn altijd boordevol mensen en karren zodat men amper kan bewegen. Behalve de kooplieden moet niemand zin hebben om hier te leven”, noteert Vicente Álvarez over Antwerpen. Beide citaten prijken in het eerste

hoofdstuk van *Vreemde ogen*, ‘Urbanisatie’.

Ook in de andere boekdelen krijg je op die manier een concrete indruk van het toenmalige leven in de Zuidelijke Nederlanden, waar bijvoorbeeld de vrouwen niet alleen “erg mooi” waren (“en hun schoonheid wordt nog verhoogd door de eenvoudige kledij met helderwitte linnen kap” - Fynes Moryson), maar ook erg actief in het openbare leven: “ze leggen zich met hand en tong toe op typische mannezaken. Ze doen dat met een zodanige handigheid en intelligentie en ijver dat hun echtgenoten hen bij verschillende gelegenheden alles op zich laten nemen” (Lodovico Guicciardini).

Uit het hoofdstuk ‘Taal’ blijkt dan weer dat ook vijfhonderd jaar geleden Vlamingen bekend stonden om hun meertaligheid, maar dat het daardoor voor de ‘buitenlanders’ niet nodig was om “de Vlaamse taal” te leren: “En wegens de algemene bekwaamheid van de Vlamingen in het spreken van vreemde talen, kunnen vreemdelingen zich onder hen begeven en zaken met hen doen hoewel ze geen woord van de spreektaal spreken” (Fynes Moryson).

Het gemakkelijkste deel van dit boek is ‘Voedsel en drank’, waar aan de ene kant de culinaire rijkdom van de Zuidelijke Nederlanden wordt geprezen (“bijzonder lekkere en geraffineerde kaas en (...) het hele jaar door zo overvloedig de beste boter” - Lodovico Guicciardini) maar aan de andere kant ook met afgrijzen wordt gekeken naar het drankverbruik: “Men vindt hier in Leuven stevige drinkers die op een dierlijke wijze hun buik vullen; de hoogste roem bestaat erin het grootste keelgat te hebben”, schreef Nicolas Darrington.

Met deze *Vreemde ogen* laat Joël De Keyser de lezer over de schouder van buitenlanders kijken naar de toenmalige Zuidelijke Nederlanden. Het beeld dat je zo van de Vlamingen krijgt, is nu eens verrassend en dan weer clichématig, maar het boek blijft altijd lezenswaardig door de vele levendige, dagboekachtige citaten.

Van een geheel andere orde is het *Journal of Dutch Literature (JDL)*, het eerste tijdschrift in het Engels voor onderzoek naar Nederlandstalige literatuur, waarvan in december 2010 het eerste nummer is verschenen, op papier⁹ en online¹⁰ via de *open access*-formule, zodat elke geïnteresseerde lezer het kan raadplegen. Op de blog van de leerstoelgroep Moderne Nederlandse Letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam¹¹ omschreef *JDL*-initiatiefnemer Thomas Vaessens het doel van dit nieuwe tijdschrift als volgt: “wat is dat nodig: de internationalisering van de letterkundige neerlandistiek!” Wat de makers (naast Vaessens onder meer ook Geert Buelens van de Universiteit Utrecht, Jan Konst van de Freie Universität Berlin en Erik Spinoy van de Université de Liège) voor ogen staat, is “een tijdschrift dat de strengste internationale academische kwaliteitseisen hanteert en óók compromisloos focust op Nederlandse literatuur in de wereld”.

Concreet resulteert dat in artikelen over onder meer deze thema’s: Geert Buelens vergelijkt Engelse en Nederlandse gedichten die de slag bij de Somme als onderwerp hebben; Timothy de Paepe verklaart hoe nieuwe technologieën kunnen helpen in onderzoek naar zeventiende- en achttiende-eeuws theater; Gaston Franssen onderzoekt het verband tussen faam en schrijverschap aan de hand van Jan Cremer en Menno ter Braak; Saskia Pieterse schrijft

over politiek en zelfreflectie in de *Max Havelaar*; en Isabel Hoving behandelt het postkolonialisme in de Nederlandse letteren.

In *NRC Handelsblad*¹² pareerde oprichter Thomas Vaessens de kritiek als zou zo’n Engelstalig blad het Nederlands als onderzoekstaal in gevaar brengen. Hij heeft het over een “tweesporenbeleid”, waarbij enerzijds wordt gevochten voor het Nederlands als taal voor wetenschappelijke publicaties en waarbij anderzijds door middel van dit nieuwe tijdschrift aansluiting wordt gezocht bij het internationale, dus Engelstalige literatuuronderzoek. Volgens Vaessens is dat verrijkend, “want overal ter wereld zijn mensen bezig met dezelfde thema’s”. “De ramen moeten weer open”, luidt het nog. “In Nederland zijn we als neerlandici heel groot, maar als we één stap over de grens zetten, is dat voorbij.”

Wie alvast het venster op de wereld opent, is Arie Pos, docent Nederlandse letterkunde en cultuur aan de universiteit van Coimbra, en ook literair vertaler Nederlands-Portugees, Portugees-Nederlands. In het boek *Internationale neerlandistiek: een vak in beweging* doet hij verslag¹³ van een interessant didactisch experiment dat hij uitvoerde bij zijn buitenlandse studenten. Zijn startvraag was eenvoudig: wat zou een buitenlandse student Nederlands of Nederlandkunde moeten weten over de Nederlandstalige literatuur? In een zestal stappen ging Pos samen met zijn studenten na wat zij als ‘typisch Nederlands’ ervaren, welke Nederlandstalige boeken ze doorgaans lezen, op welke problemen ze stuiten bij het vertalen naar hun moedertaal, enzovoorts. Daaruit kwam een beeld naar voren van de Nederlandstalige literatuur zoals die vanuit het buitenland wordt gezien. Volgens Pos blijft Vlaamse, Surinaamse en Antilliaanse literatuur daarbij te veel uit het zicht, en overheerst het beeld dat Nederlandstalige literatuur vooral gaat over Indië en de Tweede Wereldoorlog.

Pos grijpt zijn experiment aan om te pleiten voor een (pocket)boek over de geschiedenis van de Nederlandstalige literatuur dat op een buitenlands publiek is toegesneden en voor een literatuuronderwijs dat “een voor het buitenland representatiever beeld geeft van die literatuur”. Dat wil hij onder meer bereiken door in het literatuuronderwijs intercultureel vertalen te

promoten en door in de lessen voor buitenlanders te “focussen op de verschillen en overeenkomsten met hun nationale literatuur en andere hun bekende literaturen”. Als dit niet gebeurt, dreigt volgens Pos “het meest eigene” van de Nederlandstalige literatuur ontoegankelijk te blijven voor buitenlanders.

Als Pos’ experiment inderdaad bijdraagt tot een meer internationale beeldvorming en een meer kosmopolitische kijk op de Nederlandstalige literatuur, dan hoeft zich straks niemand meer af te vragen: “*Then who are the Dutch?*”

PIETER COUPÉ

Noten

- (1) *Onze Taal*, 79ste jaargang, nummer 7/8 (juli/augustus 2010); nummer 9 (september 2010).
- (2) “Nederlands, wereldtaal”. De Taalunie anno 2011”, *Ons Erfdeel*, jaargang 54 (2011), nummer 1, pp. 191-192.
- (3) http://taalunieversum.org/taalpeil/2010/taalpeil_2010.pdf
- (4) <http://taalschrift.org/editie/75/je-komt-er-verder-mee-dan-met-chinees>
- (5) <http://blog.onserfdeel.be/post/2010/11/19/e28098> Nederlands-wereldtaale28099-jarige-Taalunie-feest-in-Brugge.aspx en http://taalunieversum.org/taalunie/top_van_het_nederlands_besluit_tot_een_internationale_taalunie_jongerenraad/
- (6) NICOLINE VAN DER SIJS, *Nederlandse woorden wereldwijd*, Sdu Uitgevers, Den Haag, 2010, 747 p.
- (7) Van der Sijs, p. 160.
- (8) JOEY DE KEYSER, *Vreemde ogen. Een kijk op de Zuidelijke Nederlanden 1400-1600*, Meulenhoff / Manteau, Antwerpen, 2010, 350 p.
- (9) *Journal of Dutch Literature 2010-1*, Amsterdam University Press, 128 p.
- (10) <http://journalofdutchliterature.org/>
- (11) <http://literatuurinamsterdam.blogspot.com/2010/09/journal-of-dutch-literature.html>
- (12) ARJEN FORTUIN, “Drystubble’, makelaar in koffie”, in *NRC Handelsblad*, 11 januari 2011, p. 10.
- (13) ARIE POS, “Intercultureel vertalen. Een multiculturele kijk op de Nederlandstalige literatuur”, in JANE FENOULHET & JAN RENKEMA (RED.), *Internationale neerlandistiek: een vak in beweging*, Academia Press, Gent, 2010, 271 p.